

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Кафедра філології та методики початкової освіти

ЗАТВЕРДЖЕНО

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації
проф. Гаврилюк С.В.

« 21 » лютого 2015 р.

ОСНОВИ КРАСНОМОВСТВА

РОБОЧА ПРОГРАМА **нормативної навчальної дисципліни**

підготовки *“Бакалавр”*
галузь знань *0101 – Педагогічна освіта*
напряму підготовки *6.010102 – Початкова освіта*

Луцьк 2015

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи красномовства» для студентів педагогічного інституту за галуззю знань 0101 – Педагогічна освіта, спеціальності 6.010102 – Початкова освіта.

Розробник:

доцент кафедри філології та методики початкової освіти педагогічного інституту Фенко М. Я.

Рецензент:

доктор філологічних наук,
професор кафедри історії та культури української мови Аркушин Г. Л.

Робочу програму навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри філології та методики початкової освіти (протокол № 2 від 12.09. 2015 р.).

Завідувач кафедри філології та методики початкової освіти Данилюк О. К.

Робочу програму навчальної дисципліни схвалено науково-методичною комісією педагогічного інституту (протокол № 2 від 21.09. 2015 р.).

Голова науково-методичної комісії педагогічного інституту Антонюк В. З.

Робочу програму навчальної дисципліни схвалено науково-методичною радою університету (протокол № 2 від 21. 10. 2015 р.).

© Фенко М. Я., 2015 р.

ВСТУП

Володіти словом, його гіпнотичною силою завжди вважалося талантом. Людина, яка вільно оперує мовою, має дар переконання, силу слова, спроможна досягти небачених висот. Бути красномовним – це бути освіченим, талановитим, високоморальним та високодуховним.

Красиве слово – відгук величі душі. Людська душа за своєю природою здатна чутливо відчувати високе, благородне, величне. А сприяє цьому органічному зв'язку душі з високим шляхетне красномовство.

Коли ми буваємо красномовними?

Якщо нас щось особливо хвилює – виникає інтерес у переконанні. Звідси можна зробити висновок, що красномовність – це дар, яким людина наділена більшою чи меншою мірою. Цей дар можна трактувати як вроджену здатність до створення захоплюючої промови, яка народжена серцем та йде до сердець. Істинно красномовна людина завжди виражає те, що відчуває сама, у правдивість і щирість чого вона, безумовно, вірить.

Мистецтво слова – це і наука, яка містить комплекс знань, умінь та навичок оратора щодо підготовки й проголошення переконливої промови. Іншими словами, ораторське мистецтво — це діяльність, спрямована на переконання аудиторії засобами живого слова.

Сучасні вимоги до професійної підготовки фахівців зумовили нові завдання вищої школи, одне з яких – формування комунікативної компетентності майбутнього педагога. Специфіка педагогічної діяльності передбачає оволодіння навичками спілкування у визначеному професійному колективі, уміннями, що забезпечують розв'язання завдання, які становлять зміст професійної педагогічної діяльності.

У фаховій підготовці вчителів початкової школи домінуючими постають такі особливості, як досягнення основних цілей навчання; успішне розв'язання різноманітних навчально-методичних і виховних завдань засобами вмілого педагогічного спілкування, володіння професійним мовленням, нормами мовленнєвої поведінки, що забезпечують результативність й ефективність діяльності педагога. Тому вагомою постає проблема набуття та вдосконалення комунікативно-творчої діяльності вчителя.

Проблема оволодіння основами професійного мовлення ґрунтується на єдиній концепції, створеній на базі цілісного курсу для студентів педагогічного ВНЗ. Її основою постає дисципліна «Основи риторики», спрямована на пошуки, теоретичне осмислення та практичне втілення оптимальних способів оволодіння ефективним, успішним, результативним професійним мовленням.

Знання загальних законів риторики – це суспільна потреба, пов'язана з практичною діяльністю людини. В ораторському мистецтві розроблено закони й принципи мовленнєвої поведінки, описано практичні можливості їх реалізації, що дасть змогу досягти головної мети – взаєморозуміння між людьми.

Оволодіння основами красномовства забезпечує розв'язання проблеми формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя, тому що дає змогу конкретизувати основні положення загальної риторики, продемонструвати специфіку застосування її правил у реальній мовленнєвій практиці, визначити теоретичний і практичний аспекти оволодіння професійним мовленням.

І. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів: 4	0101 Педагогічна освіта	вибіркова
	6.010102 – Початкова освіта.	
Модулів: 4	«БАКАЛАВР»	Рік підготовки: 4
Змістових модулів: 4		Семестр: 8
Загальна кількість годин: 120		Лекції: 20 год.
Аудиторних: 2,5		Практичні (семінари): 20 год.
Самостійної роботи: 2,5		Консультації: 8 год.
Індивідуальної роботи: 2,5		Самостійна робота: 72 год.
		Форма контролю: залік

ІІ. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча програма навчальної дисципліни «Основи красномовства» для студентів педагогічного інституту за *галуззю знань 0101 – Педагогічна освіта, спеціальності 6.010102 – Початкова освіта.*

Мета – ознайомити з основами класичної та сучасної риторики як науки про мисленнєво-мовну діяльність, спрямовану на переконання, вплив і досягнення цілей у процесі мовної комунікації, а також виробити в студентів уміння й навички аналізувати та продукувати тексти різного типу відповідно до мети, спрямування й умов спілкування в процесі майбутньої професійної діяльності.

Вивчаючи курс «Основи красномовства», варто осмислити та засвоїти:

- знання про риторику як науку й мистецтво;
- ключові поняття курсу;
- надбання риторики науки в персоналіях і їхніх наукових доробках;
- кращі зразки ораторських творів визначних риторів минувшини та сьогодення для подальшого послуговування їхнім досвідом;
- риторичні знання про зміст, правила й норми спілкування, про вимоги до мовленнєвої поведінки в різних комунікативно-мовленнєвих ситуаціях;
- основні комунікативно-мовленнєві (риторичні) уміння;
- специфіку мовленнєвого ідеалу як компонента загальної культури та педагогічного мовленнєвого (риторичного) ідеалу;
- особливості полемічного мистецтва, культури конструктивного діалогу (диспуту, полеміки, дискусії), етики оратора;
- навички самостійного створення промов різного жанру, виду й спрямування, ґрунтованих на здобутих знаннях;
- критерії досконалого мовлення на основі критичного аналізу власного висловлювання та суспільної мовної практики.

Вивчення риторики в педагогічному ВНЗ дає змогу студентам **знати:**

культуру мовлення;

правильну побудову промов (лекції, виступи, бесіди тощо);
риторичні прийоми впливу на аудиторію;
національну та світову культуру.

Опанувавши курс, студенти повинні **вміти**:

- вести розгорнутий монолог (лекцію, доповідь, повідомлення з фахової проблематики);
- вести ефективну, конструктивну бесіду на будь-яку тему;
- володіти полемічним мистецтвом, культурою конструктивного діалогу (диспуту, полеміки, дискусії);
- володіти етикою оратора;
- добирати мовні засоби залежно від ситуації спілкування та жанру публічного виступу;
- адаптувати текст відповідно до цільової настанови та рівня підготовленості слухачів.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 120 годин / 4 кредити ECTS.

III. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I КРАСНОМОВСТВО ЯК МИСТЕЦТВО ТА НАУКА

Тема 1. Риторика – наука про ораторське мистецтво. Ознайомити студентів із риторикою як наукою та навчальною дисципліною; з'ясувати предмет риторики. Розкрити особливості сучасної та класичної риторики; зв'язок науки про красномовство з іншими дисциплінами. Пояснити роль ораторського мистецтва у професійній діяльності педагога.

Тема 2. Основні роди, види та жанри красномовства. Виокремити та схарактеризувати античну типологію промов, класифікацію типів красномовства, запропоновану авторами риторики XVII–XVIII ст. Ознайомити студентів із публічним ораторством, діалогічним (полілогічним) красномовством і мистецтвом полеміки.

Тема 3. Класична риторика: основні закономірності. Розкрити основоположні розділи та поняття класичної риторики. Схарактеризувати закони красномовства (концептуальний, моделювання аудиторії, стратегічний, тактичний, мовленнєвий, ефективної комунікації, системно-аналітичний).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ

Тема 4. Ораторське мистецтво: передумови формування. Ознайомити студентів із історією розвитку та етапами формування риторичного мистецтва; розкрити роль культури Сходу та Стародавньої Греції у становленні красномовства як науки; засвоїти знання про риторичні школи давнього періоду та провідних мислителів того часу; з'ясувати роль риторики у еллінській Греції.

Тема 5. Ораторське мистецтво Стародавнього Риму. З'ясувати передумови становлення та розвитку риторики в Стародавньому Римі; засвоїти знання про мислителів того часу; визначити роль риторики у Римській імперії.

Тема 6. Розвиток красномовства в середні віки та в епоху Відродження. Проаналізувати Середньовіччя як другий основний період всесвітньої історії красномовства; засвоїти знання про мислителів того часу; охарактеризувати візантійську теорію риторики та особливості розвитку ораторського мистецтва в епоху Відродження.

Тема 7. Вітчизняне красномовство. Розкрити особливості становлення й традиції слов'янської риторики. Сформулювати зміни в західноєвропейській риторичі Нового часу, шляхи розвитку ораторського слова в Україні (XIV – XX ст.) та на сучасному етапі розвитку суспільства і школи. Засвоїти знання про мислителів нового часу; З'ясувати стан сучасної риторичної думки в Україні та перспективи її розвитку.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ III ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОЇ РИТОРИКИ

Тема 8. Промова: методика й етапи підготовки. Ознайомити студентів із особливостями промови та етапами її підготовки (докомунікативний; комунікативний; посткомунікативний). З'ясувати місце логіки та емоцій у промові. Засвоїти основні логічні закони (закон тотожності; закон суперечності; закон виключення третього; закон достатньої підстави). Розкрити сутність логічних помилок.

Тема 9. Публічний виступ. Структура ораторського твору. Ознайомити студентів зі структурою ораторського твору та вимогами до його організації; розглянути типи промов, їх композицію та вимоги до побудови текстів різних типів. З'ясувати основні принципи елокуції, тактики мовного впливу на аудиторію, стилі красномовства та стилістичні фігури у риторичі.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ IV ОРАТОР І РИТОРИЧНЕ МИСТЕЦТВО

Тема 10. Образ оратора та його типи. Усвідомити класичний образ оратора, його характерні риси. Висвітлити типи ораторів: раціонально-логічний; емоційно-інтуїтивний тип; філософський тип; ліричний (художньо-образний). Розкрити сутність зовнішньої культури промовця. Сформулювати знання про риторичний ідеал та індивідуальний ораторський стиль.

Тема 11. Оратор та аудиторія. Образ аудиторії. З'ясувати взаємозалежність оратора й аудиторії; осмислити принципи встановлення контакту між ними та роль невербальних засобів впливу на слухачів. Засвоїти знання про типи ораторів й ознаки аудиторії.

ІV. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Усього	Кількість годин			
		у тому числі			
		Лекції	Семінари	Консультації	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ І КРАСНОМОВСТВО ЯК МИСТЕЦТВО ТА НАУКА					
Тема 1. Риторика – наука про ораторське мистецтво.		1	2	1	6
Тема 2. Основні роди, види та жанри красномовства.		2	2		6
Тема 3. Класична риторика: основні закономірності.		2	2	1	6
Разом за модулем 1		5	6	2	18
МОДУЛЬ ІІ ОРАТОРСЬКЕ МИСТЕЦТВО: ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ТА ПЕРЕДУМОВИ ЙОГО ФОРМУВАННЯ					
Тема 4. Ораторське мистецтво: передумови формування.		2	2	1	7
Тема 5. Ораторське мистецтво Стародавнього Риму.		2	1	1	7
Тема 6. Розвиток красномовства в середні віки та в епоху Відродження.		2	1	1	7
Тема 7. Вітчизняне красномовство.		2	2	1	7
Разом за модулем 2		8	6	4	28
МОДУЛЬ ІІІ ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАГАЛЬНОЇ РИТОРИКИ					
Тема 8. Промова: методика й етапи підготовки.		2	2	1	6
Тема 9. Публічний виступ. Структура ораторського твору.		2	2		6
Разом за модулем 3		4	4	1	12
МОДУЛЬ ІV ОРАТОР І РИТОРИЧНЕ МИСТЕЦТВО					
Тема 10. Образ оратора та його типи.		1	2	1	7
Тема 11. Оратор та аудиторія. Образ аудиторії.		2	2		7
Разом за модулем 4		3	4	1	14
Разом	120	20	20	8	72

V. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема	Кількість годин
1	<p>Риторика – наука про ораторське мистецтво</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Красномовство в системі гуманітарних наук. 2. Риторика як наука та навчальна дисципліна, предмет риторики. 3. Особливості сучасної та класичної риторики. 4. Статус сучасного ораторського мистецтва, його зв'язок із іншими науками: <ul style="list-style-type: none"> • риторика та філософія (логіка, етика); • риторика та психологія; • риторика та лінгвістика; • риторика та сценічна майстерність. • риторика та поетика; • риторика й естетика тощо. <ol style="list-style-type: none"> 5. Значення риторики для обраної вами професії. 	2
2	<p>Основні роди, види та жанри красномовства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Антична типологія промов. 2. Поділ виступів, залежно від їх мети. 3. Класифікація типів красномовства, запропонована авторами риторики XVII–XVIII ст. 4. Типологія ораторського мистецтва, яка містить десять різновидів красномовства: <ul style="list-style-type: none"> • судове; • лекційно-пропогандистське; • соціально-політичне; • парламентське; • дипломатичне; • суспільно-побутове; • академічне; • військове; • рекламне; • церковно-богословське. <ol style="list-style-type: none"> 5. Публічне ораторство, його характеристика. 6. Діалогічне (полілогічне) красномовство. 7. Мистецтво полеміки. 	1
3	<p>Класична риторика: основні закономірності</p> <p>Основоположні розділи класичної риторики. Основні поняття класичної риторики. Закони красномовства: концептуальний; моделювання аудиторії; стратегічний;</p>	1

	<p>тактичний; мовленнєвий; ефективної комунікації; системно-аналітичний.</p>	
4	<p>Ораторське мистецтво: передумови формування</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Міфологія красномовства. 2. Особливості красномовства культури Сходу. 3. Зародження та розвиток риторики в Стародавній Греції. 4. Відомі оратори Стародавньої Греції: Піфагор і його діалогічна форма викладу думок; Горгій із Леонтини як майстер урочистого красномовства; логограф Лісій; Ісократ та його Афіньська школа красномовства; мудрець Сократ; великий любомудр Платон; Демосфен як символ ораторського мистецтва; реформатор риторики Арістотель. 5. Риторика еллінської Греції. 	2
5	<p>Ораторське мистецтво Стародавнього Риму</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Передумови становлення та розвитку риторики в Стародавньому Римі. 2. Марк Туллій Цицерон – найвидатніший оратор римської риторики. 3. Гай Юлій Цезар – засновник Римської імперії, військовий полководець, політик, письменник і відомий ритор. 4. Риторика в Римській імперії. 	1
6	<p>Розвиток красномовства в середні віки та в епоху Відродження</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Середньовіччя як другий основний період всесвітньої історії красномовства. 2. Перший гомілет блаженний Августин і його твір «Про християнську доктрину». 3. Візантійська теорія риторики: <ul style="list-style-type: none"> • промови Іоана Златоуста – зразок християнської риторики; • правила гомілетики Василя Великого. 4. Особливості розвитку ораторського мистецтва в епоху Відродження (Петрарка, Лоренцо Валла, Колюччо Салютаті, Леонардо Бруні, Лоренцо Валла, Джованні Піко делла Мірандола, М. Ломоносов, М. Сперанський, М. Кошанський і ін.). 	1

7	<p>Вітчизняне красномовство</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Зародження й традиції слов'янської риторики. 2. Ораторське мистецтво в Київській Русі. 3. Риторичні ознаки послань Івана Вишенського. 4. Українське риторичне слово періоду XIV–XIX ст.: роль Києво-Могилянської академії в розвитку українського красномовства; охарактеризуйте риторичне вчення Феофана Прокоповича; Григорій Сковорода та його наукова й літературна спадщина; Г. Яхимович – видатний церковний і політичний оратор; «Дослідження про риторичну» К. Зеленецького; розвиток красномовства у 20–30-ті роки ХХ ст. 5. Неориторика (Rethorica nova): формування та розвиток. 6. Внесок Д. Карнегі в розвиток красномовства. 7. Ключові положення риторики Френсіса Бекона. 8. Стан сучасної риторичної думки в Україні та перспективи її розвитку. 	2
8	<p>Промова: методика й етапи підготовки</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Промова. Етапи підготовки промови: <ul style="list-style-type: none"> • докомунікативний; • комунікативний; • посткомунікативний. 2. Логіка й емоції в промові. 3. Основні логічні закони: <ul style="list-style-type: none"> • закон тотожності; • закон суперечності; • закон виключення третього; • закон достатньої підстави. 4. Логічні помилки, їх типологія. 	2
9	<p>Публічний виступ. Структура ораторського твору</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Композиційні частини промови. 2. Елокуція: елементи художності та літературні прийоми в мові оратора. 3. Основні типи промов. 4. Аналіз промови оратора: критерії та схема проведення. 	2

10	<p>Образ оратора та його типи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класичний образ оратора: характерні риси. 2. Типи ораторів: <ul style="list-style-type: none"> • раціонально-логічний; • емоційно-інтуїтивний тип; • філософський тип; • ліричний (художньо-образний). 3. Зовнішня культура промовця. 4. Риторичний ідеал. 5. Індивідуальний ораторський стиль. 	2
11	<p>Оратор та аудиторія. Образ аудиторії</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Аудиторія, її особливості. Взаємодія оратора й аудиторії. 2. Тактика оратора: принципи, способи, прийоми. 3. Техніка дихання та техніка мовлення оратора. 4. Невербальні засоби впливу на слухачів. 	2
	Разом	22

VI. САМОСТІЙНА РОБОТА

№	Тема	Кількість годин
1	<p style="text-align: center;">Риторика – наука про ораторське мистецтво</p> <p>Красномовство в системі гуманітарних наук. Риторика як наука та навчальна дисципліна, предмет риторики. Особливості сучасної та класичної риторики. Статус сучасного ораторського мистецтва, його зв'язок із іншими науками:</p> <ul style="list-style-type: none"> • риторика та філософія (логіка, етика); • риторика та психологія; • риторика та лінгвістика; • риторика та сценічна майстерність. • риторика та поезика; • риторика й естетика тощо. <p>4. Значення риторики для обраної вами професії.</p>	6
2	<p style="text-align: center;">Основні роди, види та жанри красномовства</p> <p>Антична типологія промов. Поділ виступів, залежно від їх мети. Класифікація типів красномовства, запропонована авторами риторик XVII–XVIII ст. Типологія ораторського мистецтва, яка містить десять різновидів красномовства:</p> <ul style="list-style-type: none"> • судове; • лекційно-пропагандистське; • соціально-політичне; • парламентське; • дипломатичне; • суспільно-побутове; 	6

	<ul style="list-style-type: none"> • академічне; • військове; • рекламне; • церковно-богословське. <p>5. Публічне ораторство, його характеристика.</p> <p>6. Діалогічне (полілогічне) красномовство.</p> <p>7. Мистецтво полеміки.</p>	
3	<p style="text-align: center;">Класична риторика: основні закономірності</p> <p>Основоположні розділи класичної риторики. Основні поняття класичної риторики. Закони красномовства:</p> <ul style="list-style-type: none"> • концептуальний; • моделювання аудиторії; • стратегічний; • тактичний; • мовленнєвий; • ефективної комунікації; • системно-аналітичний. 	6
4	<p style="text-align: center;">Ораторське мистецтво: передумови формування</p> <p>Міфологія красномовства. Особливості красномовства культури Сходу. Зародження та розвиток риторики в Стародавній Греції. Відомі оратори Стародавньої Греції:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Піфагор і його діалогічна форма викладу думок; • Горгій із Леонтини як майстер урочистого красномовства; <p>логограф Лісій;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ісократ та його Афінівська школа красномовства; • мудрець Сократ; • великий любомудр Платон; • Демосфен як символ ораторського мистецтва; • реформатор риторики Арістотель. <p>5. Риторика еллінської Греції.</p>	7
5	<p style="text-align: center;">Ораторське мистецтво Стародавнього Риму</p> <p>Передумови становлення та розвитку риторики в Стародавньому Римі. Марк Туллій Цицерон – найвидатніший оратор римської риторики. Гай Юлій Цезар – засновник Римської імперії, військовий полководець, політик, письменник і відомий ритор. Риторика в Римській імперії.</p>	7
6	<p style="text-align: center;">Розвиток красномовства в середні віки та в епоху Відродження</p> <p>Середньовіччя як другий основний період всесвітньої історії красномовства. Перший гомілет блаженний Августин і його твір «Про християнську доктрину».</p> <p>Візантійська теорія риторики:</p> <ul style="list-style-type: none"> • промови Іоана Златоуста – зразок християнської риторики; • правила гомілетики Василя Великого. <p>4. Особливості розвитку ораторського мистецтва в епоху Відродження</p>	7

	(Петрарка, Лоренцо Валла, Колюччо Салютаті, Леонардо Бруні, Лоренцо Валла, Джованні Піко делла Мірандола, М. Ломоносов, М. Сперанський, М. Кошанський і ін.).	
7	<p style="text-align: center;">Вітчизняне красномовство</p> <p>Зародження й традиції слов'янської риторики. Ораторське мистецтво в Київській Русі. Риторичні ознаки послань Івана Вишенського. Українське риторичне слово періоду XIV–XIX ст.: <ul style="list-style-type: none"> • роль Києво-Могилянської академії в розвитку українського красномовства; • охарактеризуйте риторичне вчення Феофана Прокоповича; • Григорій Сковорода та його наукова й літературна спадщина; • Г. Яхимович – видатний церковний і політичний оратор; • «Дослідження про риторику» К. Зеленецького; • розвиток красномовства у 20–30-ті роки ХХ ст. Неориторика (Rethogica nova): формування та розвиток. Внесок Д. Карнегі в розвиток красномовства. Ключові положення риторики Френсіса Бекона. Стан сучасної риторичної думки в Україні та перспективи її розвитку.</p>	7
8	<p style="text-align: center;">Промова: методика й етапи підготовки</p> <p>Промова. Етапи підготовки промови: <ul style="list-style-type: none"> • докомунікативний; • комунікативний; • посткомунікативний. Риторика й емоції в промові. Логічні закони: <ul style="list-style-type: none"> • закон тотожності; • закон суперечності; • закон виключення третього; • закон достатньої підстави. 4. Логічні помилки, їх типологія.</p>	6
9	<p style="text-align: center;">Публічний виступ. Структура ораторського твору</p> <p>Композиційні частини промови. Елокуція: елементи художності та літературні прийоми в мові оратора. Основні типи промов. Аналіз промови оратора: критерії та схема проведення.</p>	6
10	<p style="text-align: center;">Образ оратора та його типи</p> <p>Класичний образ оратора: характерні риси. Типи ораторів: <ul style="list-style-type: none"> • раціонально-логічний; • емоційно-інтуїтивний тип; • філософський тип; • ліричний (художньо-образний). 3. Зовнішня культура промовця. 4. Риторичний ідеал. 5. Індивідуальний ораторський стиль.</p>	7

11	Оратор та аудиторія. Образ аудиторії	7
	1. Аудиторія, її особливості. Взаємодія оратора й аудиторії. 2. Тактика оратора: принципи, способи, прийоми. 3. Техніка дихання та техніка мовлення оратора. 4. Невербальні засоби впливу на слухачів.	
	Разом	72

VII. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА

1. Підготувати круглий стіл на тему: «Я – студент XXI століття».

Необхідно сформулювати ініціативну групу студентів, які сформулюють перелік питань для обговорення, обдумають порядок проведення заходу та учасників круглого столу. Доцільно опрацювати літературу, пов'язану з тематикою круглого столу.

2. Підготувати та провести конкурс на проголошення ювілейних промов із нагоди: а) дня народження вашого приятеля; б) ювілею вашого керівника; в) відкриття фірми; г) вручення нагороди.

3. Написати навчальний проект на одну із запропонованих тем:
 1. *Риторика в системі професійної підготовки студентів, майбутніх фахівців України.*
 2. *Яким я хочу бачити світ через 20 років?*
 3. *Культура і студентство.*
 4. *Мистецтво у моєму житті.*
 5. *Слово і музика. Музика слова.*
 6. *Що нам необхідніше: комп'ютер чи книга?*
 7. *Література (поезія) в житті молодого людини.*
 8. *Забуті імена (літератури, музики, живопису).*
 9. *Студентське дозвілля! Чи не заважає воно навчанню?*
 10. *Батьки і діти.*
 11. *Чому в мене немає друзів?*
 12. *Друзі в моєму житті.*
 13. *Чи потрібна культура людині?*
 14. *Чи варто знати норми етикету?*
 15. *Чи зможе краса врятувати світ?*
 16. *Чи буває гарне потворним?*
 17. *Що таке зло?*
 18. *Зло в житті людини?*
 19. *СНІД – “чума” XXI століття.*
 20. *Я – проти наркотиків.*
 21. *Проблема наркоманії та деградації молоді.*
 22. *Чи мають значення сни.*
 23. *Реклама та її роль у житті суспільства.*
 24. *Вплив фільмів на психіко-естетичний розвиток молоді.*
 25. *Для чого потрібні закони.*
 26. *Реальність і домисли в житті суспільства.*
 27. *Правосуддя в нашому житті.*
 28. *Сучасний шлюб та його перспективи.*
 29. *Найменше ми знаємо своїх близьких.*
 30. *Проблеми сучасної освіти.*
 31. *Що таке щастя?*

32. *Риторика Давньої Греції.*
33. *Риторика та софістика.*
34. *Риторика Сократа і Платона.*
35. *Сократичні діалоги – новий етап розвитку риторики.*
36. *Демосфен і його роль у розвитку ораторського мистецтва.*
37. *Риторика Аристотеля.*
38. *Проблема стилю Аристотеля.*
39. *Міркування Аристотеля про композицію промови.*
40. *Видатні давньогрецькі риторичи.*
41. *Аналіз епідейктичної промови Георгія “Похвала Олені”.*
42. *Марк Тулій Цицерон про риторичну освіту.*
43. *Марк Тулій Цицерон про стилі виступу та риторичну техніку.*
44. *Ораторське мистецтво Стародавньої Греції.*
45. *Демосфен – найвидатніший оратор Давньої Греції.*
46. *Розвиток красномовства в Давньому Римі.*
47. *Риторика та раннє християнство.*
48. *Становлення християнської гомілетики.*
49. *Особливості візантійської риторики.*
50. *Риторика в системі середньовічної освіти.*
51. *Гуманістичне світорозуміння епохи Відродження.*
52. *Ораторське мистецтво Нового часу.*
53. *Розвиток риторики в Україні.*
54. *Провідні риторичи Київської Русі.*
55. *Роль Києво-Могилянської академії в розвитку риторики на Україні.*
56. *Феофан Прокопович – видатний слов’янський оратор.*
57. *Риторичні традиції Києво-Могилянської академії.*
58. *Видатний український любомудр Григорій Сковорода.*
59. *Риторичний ренесанс України (XVII–XVIII ст.).*
60. *Українська риторична спадщина.*
61. *Роль М. Ломоносова в розвитку слов’янської риторики.*
62. *Історичні шляхи українського риторичного слова.*
63. *Визначні пам’ятки риторичної літератури Київської Русі.*
64. *Жанр “слова” та його функції в літературі київського часу.*
65. *Неориторика та її відмінності від класичної риторики.*
66. *Лінгвістична риторика (загальна характеристика).*
67. *Аргументована риторика (загальна характеристика).*
68. *Статус української культури в польсько-литовській державі та статус української риторичи.*
69. *Доля українського слова в самодержавній Росії та Австро-Угорській імперії.*
70. *Трагедія та ренесанс українського риторичного слова.*
71. *Види красномовства та сфери його вжитку.*
72. *Сучасне ораторське мистецтво: проблеми та перспективи розвитку.*
73. *Мистецтво живого слова в особистому житті.*
74. *Ораторський талант – індивідуальність у красномовстві.*

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЕКТУ

I. Титульний аркуш

Титульний аркуш є першою сторінкою навчального проекту. Його включають до загальної нумерації сторінок, проте на титульному аркуші номер сторінки не ставимо.

Титульний аркуш повинен містити такі відомості:

НАЗВА НАВЧАЛЬНОГО ПРОЕКТУ

*Прізвище, ім'я, по батькові студента,
шифр академічної групи.*

*Прізвище, ім'я, по батькові, науковий
ступінь, вчене звання наукового керівника.*

Місто рік

II. Анотація та ключові слова

Анотація – коротка тематично-змістова характеристика навчального проекту (обсяг – 200–300 знаків).

Ключові слова повинні відображати основний зміст навчального проекту (близько 10 ключових слів).

Анотацію та ключові слова розміщують на другій сторінці навчального проекту.

III. Зміст

Зміст містить назви та номери сторінок усіх структурних частин: вступу, розділів основної частини, висновків, списку використаної літератури, додатків.

IV. Вступ

У вступі обґрунтовуємо значущість та актуальність досліджуваної теми, формулюємо мету й завдання розвідки, визначаємо об'єкт і предмет дослідження, вмотивовуємо та характеризуємо використання низки методів, доводимо теоретичну та практичну цінність роботи, вказуємо, де було апробовано навчальний проект.

V. Основна частина

Містить розділи та підрозділи, у яких стисло, логічно та аргументовано подано зміст і результати проведеного дослідження. Основна частина обов'язково має містити покликання на авторів та джерела, з яких запозичено матеріал. Кожен розділ розпочинаємо з нової сторінки.

VI. Висновки

У висновках доцільно висловити власні думки з приводу основних положень досліджуваної теми, аргументувати свою позицію, викласти найбільш вагомні наукові чи практичні результати розвідки.

VII. Додатки (при необхідності)

4. Підготувати суд-імпровізацію (щонайменше п'ять учасників: позивач, підсудний, прокурор, адвокат, свідок тощо). Спробуйте інсценувати розгляд справи в суді з відповідними ораторськими виступами.

VIII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Вирішення завдань навчальної дисципліни передбачає вибір і використання відповідних методів навчання:

1) методи організації навчально-пізнавальної діяльності: словесні, наочні, практичні (аспект передачі та сприйняття навчальної інформації); індуктивні, дедуктивні (логічний аспект); репродуктивні й інформативно-пошукові (аспект характеру пізнавальної

діяльності); самостійна робота та робота під керівництвом викладача (аспект керівництва навчанням).

2) методи стимулювання та мотивації (методи стимулювання та мотивації інтересу до навчання; методи стимулювання та мотивації обов'язку й відповідальності).

3) методи контролю та самоконтролю в навчанні: усний, письмовий, лабораторний, програмований, машинний і ін.

У методиці прийнято використовувати загальнодидактичні принципи (принцип сприйнятливості та перспективності, принцип розвиваючого навчання; системності та послідовності; усвідомленості та творчої активності; зв'язку теорії з практикою; науковості; наочності; доступності) та загальнометодичні принципи, зумовлені особливостями лексичних явищ (екстралінгвістичний, лексико-граматичний, функціональний, нормативно-стилістичний, принцип градуальності).

ІХ. МЕТОДИ ТА ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ НАВЧАННЯ

У процесі оцінювання знань студентів використовуються такі методи діагностики:

- усне опитування (фронтальне, індивідуальне);
- самостійні роботи у формі тестування та розгорнутих відповідей на запитання;
- творчі завдання;
- метод моделювання;
- метод проектів;
- робота в групах;
- складання запитань до теми чи розділу;
- самоконтроль.

Під час діагностики *знань* студентів потрібно враховувати обсяг інформації, оперування поняттями, категоріями, фактами, основними теоріями, законами, закономірностями й принципами, ступінь їх пізнання, здатність до систематизації та узагальнення, що передбачає:

- пізнання й визначення понять, розуміння їх сутності, розкриття змісту, встановлення сукупності зв'язків і залежностей між окремими частинами й цілим тощо;
- виокремлення головного, актуальних теоретичних проблем, усвідомлення їх глибини та визначення шляхів їх розв'язання;
- розуміння законів, закономірностей, принципів, концепцій;
- здатність до узагальнення, систематизації, класифікації явищ і предметів.

Оцінюючи *навички* студентів, потрібно врахувати:

- наявність практичних навичок у галузі навчальної дисципліни, що сприяють успішному опануванню професійної діяльності;
- якість, швидкість, стійкість, точність їх виконання в різноманітних умовах, зокрема й екстремальних.

Для оцінки *вмінь* педагог має враховувати:

- наявність конкретних умінь, їхню глибину, стійкість і гнучкість;
- ступінь опанування основними прийомами діяльності та їх творче застосування під час розв'язання нестандартних завдань у різноманітних ситуаціях майбутньої професійної діяльності,
- здатність моделювати професійні дії;
- упевненість, самостійність, обґрунтованість, систематичність цих дій;
- зміст самоаналізу результатів власних дій, характер зіставлення отриманих результатів з основною метою діяльності;
- умотивованість дій та їх усвідомлення;
- наявність помилок, їхня кількість і характер, ступінь впливу на остаточний результат діяльності;
- ступінь ефективності та якість виконаних дій тощо.

ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ – ЗАЛІК

ПИТАННЯ МОДУЛЬНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. До якої групи наук належить риторика і чому?
2. Риторика як наука. Взаємозв'язок її з іншими науками.
3. Риторичне начало в житті й літературах Стародавнього Сходу?
4. У яких сферах життя Давнього Сходу використовували риторичку?
5. Особливості побутового красномовства в давньосхідних державах?
6. Виникнення риторики в Давній Греції. Логографи і софісти.
7. Виникнення риторики та формування її як науки в стародавній Греції.
8. Демосфен як найвидатніший грецький оратор.
9. Розвиток красномовства в Стародавньому Римі.
10. Цицерон як найвидатніший римський оратор.
11. Ораторська культура Візантії, її мовленнєве багатство.
12. Іоан Золотовуст як найвидатніший візантійський проповідник.
13. Ораторство у Західній Європі в епоху Середньовіччя.
14. Внесок Августина та Григорія Двоєслова в розвиток елоквенції.
15. Історичні шляхи українського риторичного слова.
16. Визначні пам'ятки риторичної літератури Київської Русі.
17. Жанр "слова" та його функції в літературі київського часу.
18. Риторика в післяренесансну епоху. Результати секуляризації культури.
19. Проблема ораторського таланту й необхідність підготовки промовця.
20. Роль красномовства в суспільстві.
21. Значення риторики для обраної вами професії.
22. Основні види і жанри красномовства.
23. Академічне красномовство. Чим відрізняється наукова лекція від популяризаторської?
24. Політичне красномовство. Основні жанри політичного красномовства.
25. Основні жанри суспільно-побутового красномовства та риси, що їх об'єднує.
26. Логічна культура оратора.
27. Вимоги логіки до різних етапів роботи над промовою.
28. Будова та вимоги до промови.
29. Закони риторики.
30. Естетичні основи риторики.
31. Складові мовленнєвої культури оратора.
32. Вимоги до культури мовлення оратора.
33. Стадії публічного виступу.
34. Етапи підготовки оратора до виступу.
35. Добір матеріалів до промови.
36. Поняття психологічної культури оратора.
37. Взаємодія оратора та аудиторії.
38. Основні прийоми збереження уваги слухачів.
39. Невербальні засоби впливу на слухачів (міміка, жести).
40. Вимоги до індивідуального стилю виступу оратора.

X. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання навчальних досягнень студентів із дисципліни “Основи риторики” здійснюємо за 100 бальною шкалою. Сюди належить оцінювання студента за кожну тему, оцінку за ІНДЗ, підсумковий модульний контроль.

Оцінювання за тему здійснюємо за 5-ти бальною шкалою, при цьому враховуємо виконання ним самостійної роботи з відповідної теми.

Для визначення кількості балів за тему викладач керується такими критеріями:

5 балів ставимо в тому випадку, якщо при вивченні теми показано осмислене розуміння теоретичних і практичних положень, матеріал викладено чітко, логічно, грамотно. Знання, вміння й навички студента повністю відповідають вимогам програми. Зокрема, студент:

- усвідомлює нові для нього лінгвістичні факти, ідеї, уміє доводити передбачені програмою теоретичні твердження з достатнім обґрунтуванням;
- під керівництвом викладача знаходить джерела інформації та самостійно використовує їх; розв’язує завдання з повним поясненням і обґрунтуванням.

4 бала ставимо, якщо при вивченні теми показано розуміння теоретичних питань і виконання на належному рівні практичних завдань, проте наявні окремі несуттєві помилки у відповідях студента. Студент володіє визначеним програмою навчальним матеріалом; розв’язує завдання, передбачені програмою, із частковим поясненням; частково аргументує теоретичний матеріал та виконання завдань.

3 бали ставимо тоді, коли студент ілюструє означення лінгвістичних понять, формулювань правил та ілюстрування їх власними прикладами; самостійно розв’язує завдання обов’язкового рівня з достатнім поясненням.

2 бала ставимо у тому разі, коли студент має фрагментарні знання при незначному загальному обсязі, менше половини навчального матеріалу, за відсутності сформованих умінь та навичок; під час відповіді припускається суттєвих помилок. Студент демонструє нецілісні знання.

1 бал ставимо в тому разі, коли за допомогою викладача студент розпізнає окремі об’єкти, явища та факти навчального матеріалу; під час відповіді припускається суттєвих помилок.

Самостійна робота студентів, як правило, включає опрацювання додаткових питань із теми та виконання системи вправ практичного характеру. Ефективність самостійної роботи студента виявляємо на практичних заняттях і відображаємо в загальній оцінці за тему.

Індивідуальна робота студентів полягає в написанні промов на певні теми, а також у виконанні системи вправ із кількох визначених тем.

ІНДЗ студентів подається у вигляді цілісного навчального проекту (за об’ємом до 20 арк.).

При визначення кількості балів за ІНДЗ викладач керується такими критеріями:

5 балів (максимальна кількість) ставимо в тому випадку, якщо студент підготував реферат, що повністю розкриває зміст цієї теми, правильно оформив літературу, висловив свою власну точку зору. А також вміє застосувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності, здатен самостійно вивчати матеріал; самостійно знаходить інформацію.

Кількість балів зменшується відповідно до відсотку виконання завдань.

Підсумковий контроль із певного модуля здійснюємо у формі контрольних модульних завдань. Максимальна кількість балів, що може бути отримана студентами – **60 балів**. Ставимо в тому випадку, коли студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності у навчальній діяльності, вирішує складні проблемні завдання, уміє ставити та розв’язувати проблеми, самостійно здобувати й використовувати інформацію, самостійно виконує науково-дослідницьку роботу; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої обдарування і нахили, самостійно виконує 100 % від загальної кількості тестів.

Кількість балів зменшується відповідно до відсотку виконання завдань.

Розподіл балів за модулями

Поточний контроль (макс = 40 балів)											Модульний контроль (макс = 60 балів)		Сума	
Модуль I										Модуль II	Модуль III			
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				Змістовий модуль 3		Змістовий модуль 4		ІНДЗ	МКР № 1	МКР № 2	
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	5	30	30	100
3	3	3	3	3	3	3	3	5	3	3				

Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	Зараховано
82 – 89	B	
75 - 81	C	
67 -74	D	
60 - 66	E	
1 – 59	Fx	Незараховано

XI. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Фенко М. Я. Основи риторики : роб. навч. програма курсу та метод. рекомендації / Фенко М. Я. – Луцьк, 2011. – 39 с.
2. Красномовство : навч. посіб. / Марія Фенко, Зоряна Мацюк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 252 с.

XII. СПИСОК ДЖЕРЕЛ

- 1.Абрамович С. Д. Риторика : [учеб. пособие] / С. Д. Абрамович, М. Гураль, М. Ю. Чикарькова. – Черновцы : Рута, 2000. – 84 с.
- 2.Аверинцев С. С. Риторика и истоки европейской литературной традиции : [кн. для читателей, интересующихся риторикой] / С. С. Аверинцев. – М. : Школа «Языки русской культуры», 1996. – 448 с.
- 3.Адамов Е. А. Личность лектора : [науч.-поп. изд. для лекторов, преподавателей и слушателей народных университетов, школ молодого лектора] / Е. А. Адамов. – М. : Знание, 1985. – 64 с.
- 4.Александров Д. Н. Риторика : [учеб. пособие для студ. вузов] / Д. Н.Александров. – М. : ЮНИТИ – ДАНА, 1999. – 534 с.
- 5.Андреев В. И. Деловая риторика: практический курс делового общения и ораторского мастерства : [кн. для преподавателей, студ., старшеклассников] / В.Андреев. – М. : Нар. образование, 1995. – 208 с.

6. Античные риторика : [собр. текстов, ст., комментарии и обобщения] / [под ред. А. А. Тахо-Годэ]. – М. : Изд-во МГУ, 1978. – 352 с.
7. Апресян Г. З. Ораторское искусство : [учеб. пособие для студ.] / Г.З.Апресян. – [3-е изд., перераб. и доп.] – М. : Изд-во МГУ, 1978. – 280 с.
8. Бабич Н. Д. Основы культуры мовлення : [навч. посіб. для студ. ун-тів] / Н.Д. Бабич. – Львів : Світ, 1990. – 232 с.
9. Бадмаев Б. Ц. Психология обучения речевому мастерству : [учеб. пособие] / Б. Ц. Бадмаев, А. А. Малышев. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 224 с.
10. Безменова Н. А. Очерки по теории и истории риторика : [монография для филологов] / Н. А. Безменова. – М. : Наука, 1991. – 216 с.
11. Бороздина Г. В. Психология делового общения : [учеб. пособие для преподавателей и студ.] / Г. В. Бороздина. – М. : ИНФРА – М. : [б. и.], 1998. – 224 с.
12. Браун Л. Имидж – путь к успеху : [кн. для широкого круга читателей] / Л.Браун ; [пер. с англ. Л. Царук]. – СПб. : Питер Пресс, 1996. – 288 с.
13. Вагапова Д. Х. Риторика в интеллектуальных играх и тренингах : [учеб. пособие для преподавателей и учеников школ, лицеев, гимназий, ин-тов] / Д. Х. Вагапова. – [2-е изд.] – М. : Цитадель, 2001. – 460 с.
14. Вандишев В. М. Риторика: экскурс в історію вчень і понять : [навч. посіб. для широкої аудиторії студ., викладачів і всіх, хто цікавиться історією та сучасним станом розвитку ораторського мистецтва] / В. М. Вандишев. – К. : Кондор, 2003. – 264 с.
15. Волков А. А. Основы русской риторика : [учеб. пособие для студ. вузов] / А. А. Волков. – М. : Изд-во МГУ, 1996. – 248 с.
16. Выготский Л. С. Мышление и речь : собр. соч. : в 6 т. / Л. С. Выготский ; [под ред. В. В. Давыдова]. – М. : Педагогика, 1982. – Т. 2 : Проблемы общей психологии. – 504 с.
17. Гетманова А. Д. Логика : [учеб. пособие для пед. учеб. заведений] / А.Д.Гетманова. – М. : Новая шк., 1995. – 416 с.
18. Глазунов С. В. Основы ораторського мистецтва та методики проведення навчальних занять : [навч. посіб. для вищ. навч. закл.] / С. В. Глазунов. – Дніпропетровськ : РВВ ДНУ, 2001. – 144 с.
19. Голуб Н. Б. Риторика у вищій школі : [монографія для студ. вищ. навч. пед. закл., магістрів, асп., учителів, викладачів і всіх, хто цікавиться проблемами риторика] / Н. Б. Голуб. – Черкаси : Брама-Україна, 2008. – 400 с.
20. Гурвич С. С. Основы риторика : [навч. посіб. для студ. вузів] / С. С. Гурвич, В. Ф. Погорілко, М. А. Герман. – К. : Вища шк., 1978. – 173 с.
21. Дзюбенко О. Г. Культура дискуссий : [кн. для руководителей, педагогов, широкого круга читателей] / О. Г. Дзюбенко, Т. В. Присяжный. – Киев : Политиздат Украины, 1990. – 159 с.
22. Ерастов Н. П. Культура мышления лектора : [науч.-поп. серия для лекторов, пропагандистов] / Н. П. Ерастов. – М. : Знание, 1989. – 64 с.
23. Ерастов Н. П. Культура публичного выступления. Беседы с начинающим оратором : [кн. для широкого круга читателей] / Н. П. Ерастов. – Ярославль : Верхне-Волжское книж. изд-во, 1972. – 103 с.
24. Зарецкая Е. Н. Риторика: теория и практика речевой коммуникации : [моногр. для широкого круга настоящих и будущих спец.] / Е. Н. Зарецкая. – М. : Дело, 1998. – 480 с.
25. Зеленецкий К. П. Исследования о риторике : [науч.-поп. изд. для широкого круга читателей] / К. П. Зеленецкий. – М. : Знание, 1991. – 63 с.
26. Зязюн І. А. Краса педагогічної дії : [навч. посіб. для вчителів, асп., студ. серед. та вищ. навч. закл.] / І. А. Зязюн, Г. М. Сагач. – К. : Укр.-фін. ін-т менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
27. Иванова С. Ф. Путь к современной риторике : [учеб. пособие] : в 2-х ч. / С.Ф.Иванова. – М. : О-во «Знание» РСФСР, 1990. – Ч. 1. – 52 с.
28. Иванова С. Ф. Путь к современной риторике : [учеб. пособие] : в 2-х ч. / С.Ф.Иванова. – М. : О-во «Знание» РСФСР, 1990. – Ч. 2. – 48 с.

29. Иванова С. Ф. Специфика публичной речи : [кн. для слушателей школ молодого лектора] / С. Ф. Иванова. – М. : Знание, 1978. – 64 с.
30. Капская А. И. Основные тенденции развития мастерства слова педагога : [учеб. пособие] / А. И. Капская ; [отв. ред. А. В. Киричук]. – Киев : КГПИ, 1988. – 48 с.
31. Капська А. Й. Педагогіка живого слова : [навч.-метод. посіб.] / А. Й. Капська. – К. : ІЗМН, 1997. – 140 с.
32. Карнеги Д. Прихоти удачи. Как выработать уверенность в себе и влиять на людей, выступая публично? : [кн. для широкого круга читателей] / Д. Карнеги ; [пер. с англ. Ф. П. Красавина]. – Минск : Парадокс, 1996. – 432 с.
33. Ключев Е. В. Риторика (Инвенция. Диспозиция. Элокуция) : [учеб. пособие для вузов] / Е. В. Ключев. – М. : «ПРИОР», 1999. – 272 с.
34. Коваленко С. М. Сучасна риторика : [навч.-практ. посіб. для учнів, учителів-філологів, студ. філол., пед., юрид. ф-тів вищ. навч. закл.] / С.М. Коваленко. – Тернопіль : Мандрівець, 2007. – 184 с.
35. Корнилова Е. Н. Риторика – искусство убеждать. Своеобразие публицистической речи античной эпохи : [учеб. пособие] / Е. Н. Корнилова. – М. : Изд-во УРАО, 1998. – 208 с.
36. Кравець Л. Риторика: від джерел до сучасності / Людмила Кравець // Дивослово, 2000. – № 6. – С. 44–46.
37. Красномовство : навч. посіб. / Марія Фенко, Зоряна Мацюк. – Луцьк : Вежа-Друк, 2015. – 252 с.
38. Куньч З. Й. Риторичний словник : [довідникове вид. для студ. і науковців] / З. Й. Куньч. – К. : Рідна мова, 1997. – 341 с.
39. Ломоносов М. В. Избранные философские произведения / М.В.Ломоносов ; [под общ. ред. и с предисл. Г. С. Васецкого] – М. : Госполитиздат, 1950. – 758 с.
40. Ломоносов М. В. Полное собрание починений / М. В. Ломоносов. – М. ; Л., 1952. – Т. 7 : Труды по филологии, 1739–1758. – 995 с.
41. Лотман Ю. М. Риторика: избранные статьи : в 3-х т. : [кн. для спец., интересующихся проблемами речи] / М. Ю. Лотман. – Таллинн : Александра, 1992. – [Т. 1]. – 479 с.
42. Львов М. Р. Риторика : [учеб. пособие] / М. Р. Львов. – М. : Academia, 1995. – 256 с.
43. Мацько Л. І. Риторика : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища шк., 2003. – 311 с.
44. Меш Г. Ш. 10 уроків ораторської майстерності тим, хто вчиться виступати публічно : [наук-поп. та учб.-метод. вид.] / Г. Ш. Меш. – К. : Укр. НДІ проблем молоді, 1993. – 46 с.
45. Молдован В. В. Риторика загальна та судова : [навч. посіб. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / В. В. Молдован. – [2-ге вид.]. – К. : Юрінком Інтер, 1999. – 320 с.
46. Мурашов А. А. Риторика : [хрестоматія-практикум] / А. А. Мурашов. – М. : Рос. пед. агентство, 1998. – 318 с.
47. Ораторы Греции : [сборник] / [пер. с древнегреч. ; сост. и науч. подгот. текстов М. Л. Гаспарова]. – М. : Худ. лит., 1985. – 495 с.
48. Прокопович Феофан. Філософські твори : в 3 т. / Ф. Прокопович. – К. : Наук. думка, 1979. – Т. 1 : Про риторичне мистецтво. – 511 с.
49. Рождественский Ю. В. Теория риторики : [учеб. пособие для студ. гуманит. вузов] / Ю. В. Рождественский. – М. : Добросвет, 1997. – 600 с.
50. Савенкова Л.О. Педагогічна риторика : [навч. посіб.] / Л. О. Савенкова – К. : КНЕУ, 2009. – 298 с.
51. Сагач Г. М. Загальна риторика: сучасна інтерпретація : [навч. посіб. для викладачів вузів, учителів, асп., студ.] / Г. М. Сагач, О. А. Юніна. – К. : Т-во «Знання України», 1992. – Ч. 1. – 143 с.
52. Сагач Г. М. Золотослів : [навч. посіб. для серед. і вищ. навч. закл.] / Г.М.Сагач. – К. : Райдуга, 1993. – 378 с.

53. Сагач Г. М. Золотослів : [навч. посіб. з риторики для серед. і вищ. навч. закл. України] / Г. М. Сагач. – К. : Школяр, 1998. – Ч. 1. – 253 с.
54. Сагач Г. М. Золотослів : [навч. посіб. з риторики для серед. і вищ. навч. закл. України] / Г. М. Сагач. – К. : Школяр, 1998. – Ч. 2. – 253 с.
55. Сагач Г. М. Похвальне красномовство : [практ. посіб. для вчителів, студ. серед. та вищ. навч. закл.] / Г. М. Сагач – К. : ІЗМН, 1996. – 156 с.
56. Сагач Г. М. Риторика в інтелектуальних іграх : [метод. рек. для лекторів-методистів, игротехніків, широкий круг читателів] / Г. М. Сагач, Е. А. Юнина. – Київ : Знання, 1990. – 28 с.
57. Сагач Г. М. Риторика : [навч. посіб. для студ. серед. і вищ. навч. закл.] / Г. М. Сагач. – [вид. 2-ге, переробл. і доповн.]. – К. : Вид. дім «Ін Юре», 2000. – 568 с.
58. Сагач Г. М. Словник-мінімум термінів красномовства : [лексикографічна праця для викладачів вузів, учителів, аспірантів, студентів] / Г. М. Сагач. – К., 1992. – 78 с.
59. Сопер П. Основы искусства речи : [кн. для учащ. и студ. всех форм обуч.] / П. Сопер. ; [пер. с. англ. С. Д. Чижовой]. – М. : Просвещение, 1992. – 416 с.
60. Стернин И. А. Практическая риторика : [учеб. пособие для студ. вузов] / И. А. Стернин. – М. : Издат. центр «Академия», 2003. – 270 с.
61. Стец В. А. Основы ораторского мистецтва : [навч. посіб.] / В. А. Стец, І. І. Стец, М. Ю. Костючик. – Тернопіль : Екон. думка, 1998. – 60 с.
62. Томан І. Мистецтво говорити : [наук.-поп. кн. для широкого кола читачів] / І. Томан ; [пер. з чес. В. І. оменця]. – [3-тє вид.]. – К. : Україна, 1996. – 269 с.
63. Фіцула М. М. Педагогіка : [навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти] / М. М. Фіцула. – К. : Академія, 2000. – 544 с.
64. Чепіга І. П. Учительні євангелія як жанр ораторсько-проповідницького письменства / І. П. Чепіга // Мовознавство. – 1995. – № 6. – С. 39–46.